

Utkast til
Strategisk kulturplan for
Hedmark 2010-2013

OLE MARIUS HYLLAND

TF-notat nr. 28/2009

TF-notat

Tittel:	Utkast til Strategisk kulturplan for Hedmark 2010-2013
TF-notat nr:	28/2009
Forfatter(e):	Ole Marius Hylland
Dato:	15. juni 2009
Gradering:	Åpen
Antall sider:	30
ISBN:	978-82-7401-302-5
ISSN:	0802-3662
Pris:	140,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no
Forsidefoto:	Bilde av f-hullet på en halvakustisk G & L-gitar. Foto: Meanos. Creative Commons.

Prosjekt:	Strategisk kulturplan for Hedmark
Prosjektnr.:	20081000
Prosjektleder:	Ole Marius Hylland
Oppdragsgiver(e):	Hedmark fylkeskommune

Resymé:

Telemarksforskning har på oppdrag fra Hedmark fylkeskommune laget et forslag til en strategisk kulturplan for Hedmark fylke, for fireårsperioden 2010-2013. Planforslaget er utarbeidet i dialog med sentrale kulturmiljøer i fylket og med fylkeskommunens kulturadministrasjon. Dokumentet beskriver utgangspunkt og utfordringer for en fylkeskommunal kulturpolitikk generelt og for Hedmark fylke spesielt. Det foreslås fem kulturpolitiske områder hvor fylket bør ha ambisjoner om å være blant landets ledende fylker.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Fylkeskommunen i Hedmark utlyste i september 2008 et oppdrag om å utarbeide et forslag til en strategisk kulturplan for Hedmark fylke. Telemarksforskning ble tildelt oppdraget, og vi har med dette dokumentet gleden av å presentere vårt forslag. Vårt forslag er knyttet til kunst og allmenn kultur, og idrettslivet er i denne sammenheng en holdt utenfor.

Det har vært viktig både for fylkeskommunen og Telemarksforskning at de som utgjør en primær målgruppe for en kulturplan – kulturarbeidere, kulturledere, kulturbyråkrater og kulturentreprenører – får anledning til å bidra i prosessen med å utarbeide en slik plan. Vi har forsøkt å sikre det på flere måter.

I desember 2008 ble til sammen 75 personer invitert med i et referansenettverk. Dette nettverket har mottatt informasjon om prosessen, og blitt invitert til å komme med innspill til planen og planarbeidet. Den samme gruppen ble invitert til et kulturpolitisk verksted på Hamar, 14. januar 2009. 45 personer fra nettverket deltok her. I etterkant av verkstedet har referansenettverket fått tilsendt et rammeverk for kulturplanen til orientering og innspill.

I slutten av april 2009 ble 10 ressurspersoner fra referansenettverket invitert til et arbeidsmøte på Hamar, med utgangspunkt i et foreslått rammeverk for kulturplanen. Dette var et givende møte med gode diskusjoner, som ga gode innspill til det avsluttende arbeidet med forslaget til kulturplan.

Ansvar for prosjektet og for ledelsen av det, har ligget hos Telemarksforskning. Forslaget til kulturplan er ført i pennen av Ole Marius Hylland, som har vært prosjektleder for prosjektet.

Telemarksforskning har hatt et godt og konstruktivt samarbeid med Hedmark fylkeskommune i prosessen. Det endelige forslaget står imidlertid fullt og helt for Telemarksforskings regning. Dette dokumentet er et forslag til hvordan vi som oppdragstager og prosjektansvarlig mener en strategisk kulturplan for Hedmark fylke

kan se ut. Forslaget skal nå sendes på høring og siden behandles politisk i fylket. Vi håper at resultatet vil være nyttig for det kulturpolitiske arbeidet i Hedmark i årene fremover.

Bø, 15. juni 2009

Ole Marius Hylland

Prosjektleder

Innhold

1. Utgangspunkter.....	7
1.1 Om hva kulturplaner kan være og bør være	7
1.2 Fylkeskommune og kulturpolitikk.....	9
1.3 Kulturell vareopptelling – hva har Hedmark?	10
1.4 Utviklingstrekk og utfordringer.....	12
2. Dette vi kaller kultur	15
2.1 Kultur er noe som skjer	15
2.2 Kultur som møter, opplevelser og deltagelse	16
3. Mål	19
3.1 Forutsetninger for møter, opplevelser og deltagelse	19
3.2 Om hva som kan måles og hva som ikke kan måles	20
4. Dette skal vi gjøre! Prioriterte satsingsområder og virkemidler.....	23
4.1 Satsingsområder	23
4.2 En profesjonell, nytenkende og dynamisk kulturpolitikk.....	27
Idébanken	29

1. Utgangspunkter

På bommen

1.1 Om hva kulturplaner kan være og bør være

Kan man planlegge kultur? Bli det som å bestille inspirasjon, kjøpe glede eller å veie en opplevelse? Kultur kan helt klart planlegges. Man kan ikke bestemme at folk skal berike livene sine ved å engasjeres i og engasjeres av kultur, men man kan gjøre svært mye for å legge til rette for slike berikelser.

Det er ikke en enkel oppgave å engasjere gjennom å lage planer. En ironisk reklameguru kan for eksempel si at det ikke nytter å lokke gode arbeidssøkere til ansettelse gjennom å si: ”Kom til oss! Vi har strategiplan!”. Det kan han ha rett i.

Det kan i samme åndedrag være fristende å sette opp planer som et *motstykke* til handling – med planlegging på den ene siden og handlekraft på den andre siden. Det er ikke et riktig bilde. Planlegging er ikke en motsetning til, men en *forutsetning* for handling. Det er gjennom planer at man blir enig med seg selv om hva man vil og det er gjennom planer man legger grunnlaget for å komme dit man ønsker.

Samtidig er det også forskjeller på gode planer og dårlige planer. Dårlige planer bidrar til lite annet enn støtte til papirindustrien. En god plan er en plan som brukes, en plan som prioriterer og som balanserer. Ambisjonen bak dette forslaget til strategisk kulturplan er å lage en plan som

- brukes: i kulturarbeid og kulturpolitikk, som følges opp og inspirerer, som man måler suksesser og resultater etter.
- prioriterer: som inneholder strategisk baserte valg mellom gode tiltak og viktige områder.
- balanserer: mellom det kortsiktige og det langsiktige, mellom det konkrete og visjonære, mellom det nærsynte og det langsynte.

Planen er strukturert etter elementene i et skihopp. Dette er gjort av flere grunner. For det første har Hedmark stolte skitradisjoner. For det andre har skihoppet en dynamikk som har overføringsverdi. Hoppet må planlegges utifra utgangspunktet – på bommen. Siden må hoppet gjennomføres ved å kombinere til dels svært ulike elementer – tilløpet i ovarennet, satsen på hoppkanten og så selve svevet. Det er gjennom sammensetningen av disse elementene til en eneste lang, glidende bevegelse, at det gode skihoppet blir til. Kulturfeltet og kulturpolitikken har en kompleksitet som også dreier seg om å kombinere ulike elementer, å være i tiden samtidig som man ser fremover, kort sagt – å ha opptil flere tanker i hodet på en gang. Nedslaget er imidlertid ikke en del av denne inndelingen. Det er fordi nedslaget *kommer* – i de kommende fire årene skal Hedmark preges av en rekke solide kulturpolitiske nedslag. Denne planen er tenkt å legge grunnlaget for disse.

Per Bakken fra Trysil, som vant både kombinert og 50-kilometeren i Holmenkollen. Bildet er fra 1904 eller 1906. Foto: Skimuseet i Oslo.

1.2 Fylkeskommune og kulturpolitikk

Den norske kulturpolitikken er et ansvarsmessig og økonomisk spleiselag mellom stat, fylke og kommune. Både administrasjon og finansiering av kultur foregår på alle tre forvaltningsnivåer. Fylkeskommunen har både et delegert ansvar og åpne handlingsrom i kulturpolitikken. De delegerte oppgavene på kulturområdet er drift av fylkesbibliotek, administrasjon av Den kulturelle skolesekken, samt fordeling av spillemidler til idrettsanlegg, fritidsanlegg og kulturbygg. I tillegg er det relevante oppgaver som er delegert fylkeskommunen innenfor kulturminnevernet.

Kulturloven sier dette om fylkeskommunens og kommunens ansvar for kultur:

”Fylkeskommunen og kommunen skal syta for økonomiske, organisatoriske, informerende og andre relevante verkemiddel og tiltak som fremjar og legg til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd regionalt og lokalt”.

Sett fra statlig hold skal fylkeskommunen trekke en overordnet nasjonal kulturpolitikk inn på fylkesplan, og gi denne kulturpolitikken *regional merverdi*. Det vil si at kulturpolitikken på fylkesnivå forventes å følge de hovedlinjer som legges opp av departement og regjering. Samtidig skal og bør fylkene forme sin egen kulturpolitikk etter de ambisjoner, ønsker og behov som særpreger fylket.

Hedmark har også vært en aktiv kulturpolitisk aktør blant annet gjennom etableringen av fire sentrale kulturinstitusjoner i fylket: Hedmark Teater, Turneorganisasjonen for Hedmark, Musikk i Hedmark og Kunstbanken. Disse institusjonene er organisert som stiftelser, men drives i stor grad med økonomisk støtte fra fylkeskommunen.

Den kulturelle økonomien i Hedmark består både av offentlige og private midler. Det private forbruket er en vesentlig faktor. Det fylkeskommunale kulturbudsjettet (2008) er på ca. 45 millioner kroner netto. Tall fra Statistisk sentralbyrå (antall husholdninger multiplisert med gjennomsnittlige utgifter til kultur og fritid) viser at det private forbruket knyttet til kultur og fritid er på over 3,7 milliarder kroner årlig. Både i Hedmark og i landet for øvrig bruker husholdningene stadig mer penger på kultur og fritid – av det totale forbruket står nå kultur og fritid for ca. 12 prosent.

Selv om betydelige deler av et fylkeskommunalt kulturbudsjett er bundet opp og/eller øremerket, og selv om mange av kulturoppgavene er pålagte, finnes det et stort fylkeskommu-

nalt handlingsrom. Det er ulike måter å løse delegerte oppgaver på, og det er ulike måter å bruke øremerkede kroner på. Hedmark fylkeskommune har ambisjoner om å bruke dette handlingsrommet kreativt og dynamisk.

1.3 Kulturell vareopptelling – hva har Hedmark?

Før man finner ut hva man skal gjøre, er det fornuftig å finne ut hva man *har*. Hvilke ressurser er tilgjengelig? Hva er det kulturfylket Hedmark består av? En punktvis kulturell vareopptelling sier noe om hvilke institusjoner, arenaer, tilbud og aktører det kulturelle Hedmark er sammensatt av. Nedenfor følger en slik vareopptelling. Enkelte av tallene er basert på anslag, men de gir et generelt bilde av den kulturelle varebeholdningen.

Hedmark fylke har:

- Ett regionteater
- 10-12 frie teatergrupper
- Én opera
- 138 kor
- Sju museer med til sammen 36 formidlingsarenaer
- 11 kinoer
- Ett kunstsenter
- 23 biblioteker
- Tre symfoniorkestre
- 150+ band
- Ti festivaler
- 95 korps
- 21 kulturskoler
- over 1000 foreninger og frivillige organisasjoner
- ca. 100 scener og spillesteder

I tillegg har Hedmark anslagsvis:

- 20 forfattere
- 40 billedkunstnere og
- 25 kunsthåndverkere
- 20 skuespillere
- ca. 130 musikere, sangere og dirigenter

som lever eller forsøker å leve av sitt kreative virke.

Hedmark har også:

- over 100 nasjonaliteter
- over 50 talte språk
- to nasjonale minoriteter og én urbefolkning

Sist, men ikke minst, har Hedmark (pr. 1. januar 2009):

- **190 071 innbyggere**

I kombinasjonen av disse elementene finnes et stort potensial. Med dette utgangspunktet kan man og skal man videreutvikle et viktig kulturfylke.

Hedmark har altså 190 071 potensielle kulturbrukere. Dette er også 190 071 *individuelle* kulturbrukere, -aktører og -deltagere. De har ulike ønsker og prioriteringer, ulike erfaringer og ulike retninger i livene sine. Kulturpolitikk og kulturliv må gjenspeile folks ulikhet. I praksis vil dette si at man ikke kan forvente at alle tilbud og alle arenaer fungerer for alle. Det vil også si at det på langt nær er et kulturpolitisk nederlag dersom man kun når én spesi-
fikk målgruppe ved et arrangement eller en arena. Kanskje er det nettopp tvert om, at det av og til er et suksesskriterium at man spisser tilbud og tiltak mot smale, tydelige definerte mottagere og brukere.

Det at kulturliv og kulturpolitikk skal gjenspeile befolkningens variasjoner og ulike utgangspunkt, vil samtidig *ikke* si at man passivt skal "gi folk det de vil ha". Det vil snarere si

at man skal sørge for at kulturlivet er bredt, smalt, dypt, rett, skakt, langsiktig og kortsiktig. På samme tid. På den måten får folk både bekreftet og utfordret kulturelle vanemønstre. Man skal både kunne oppsøke gamle favoritter og oppdage nye.

1.4 Utviklingstrekk og utfordringer

Det er ikke lenger slik, og det har for så vidt heller aldri vært slik, at kulturektoren og kulturlivet kan behandles som noe helt eget, som en skjernet sfære som eksisterer i og for seg selv. Kulturektoren arbeider og utvikler seg i tett samspill med øvrige samfunnssektorer. På samme måte er kulturlivet og organiseringen av det tydelig påvirket av utviklingstrekk i samfunnet for øvrig. Dette er også sammenhenger som kulturpolitikken må ta hensyn til når den skal utformes og praktiseres.

Utviklingstrekk og -trender er notorisk vanskelig å måle, og tendensen er heller at på det tidspunkt man har beskrevet dem, har de allerede endret seg eller mistet betydning. Samtidig er det klart at det finnes samfunnsendringer som er så tydelige, omfattende eller seige, at de er åpenbare *drivkrefter* i en mer generell utvikling. Slike drivkrefter er både globale og lokale, av og til samtidig. Drivkrefter er endringstrekk som er så grunnleggende at de gir støtte til og påvirker endringer på de fleste samfunnsområder.

Tre av de virkelig store utviklingstrekkene man ofte peker på når man skal tegne fremtidsutsikter innen en sektor, er *globalisering, individualisering og digitalisering*. Dette er såkalte supertrender – overordnede trender som annen utvikling må sees i lys av. Globaliseringen innebærer en flyt og utveksling av varer, penger, ideer og kulturtrekk som ikke tar hensyn til nasjonale grenser. En konsekvens av dette er at hendelser et sted i verden påvirker individer og samfunn over store geografiske avstander. Individualisering vil på den ene siden si at samfunn, organisering og tilbud i økende grad er innrettet etter individuelle ulikheter i behov, ønsker og interesser. På den andre siden vil det også si at den enkelte samfunnsborger i økende grad er bevisst og opptatt av *sine* personlige valg. Digitalisering er et bredt begrep, som både betegner den økende tendensen til at digitale medier og verktøy er en integrert del av de fleste samfunnssektorer, samt at stadig flere typer kulturelt *innhold* først og fremst skapes, formidles og brukes digitalt.

Disse supertrendene er i høyeste grad relevante også for kulturpolitisk utvikling på regionalt nivå. Hedmark er en region i Norge, men også en region i verden, med et mangfold indivi-

duelle ønsker og en kultur- og mediebruk som ikke forholder seg strengt til regionale eller nasjonale grenser.

I tillegg til de *store* utviklingstrekkene finnes det naturligvis også relevante nasjonale og regionale trender. Dette gjelder særlig endringer i hvordan folk lever, bor og arbeider. Her er det flere tydelige mønstre. For det første har det vært og er en utpreget *sentralisering* og *urbanisering* av bosettingen i Norge. Det innebærer at flere og flere mennesker bor i områder med stor befolkningstetthet. Det har blant annet sammenheng med at tilbudet av arbeidsplasser også har fulgt det samme mønsteret – en stadig større andel av arbeidsplassene finnes i tettbebygde områder. Samtidig er det også sånn at det kulturelle livet og tilbudet har betydning for hvor folk ønsker å bo. For det andre er det slik at arbeidslivet forandrer seg. En stadig større andel av arbeidsstokken arbeider innenfor det som på fagspråket kalles tertiær- og kvartærnæringer. Dette vil si handel og tjenester, servicenæring og konsulentyrker. For det tredje er det slik at folks økonomi generelt har blitt bedre. Folk har mer penger å rutte med, og dette gjør også at man bruker penger på andre måter. Én tydelig effekt av dette, er villigheten til å bruke mer penger på fritid og kultur.

De store utviklingstrekkene fører også til endringer i kultursektoren. Kulturlivet er preget av nye aktører og nye arenaer, samt nye måter å arbeide, samarbeide og organisere kulturtilbudet på. Forskningsprosjektet *Lokalt kulturliv i endring* (gjennomføres av Bygdeforskning og Diakonhjemmet Høgskole) har avdekket sentrale trender i utviklingen av kulturlivet. Noen av de viktigste er:

- prosjektifisering – kulturtiltak organiseres, finansieres og gjennomføres som tidsavgrensede prosjekter.
- profesjonalisering – kunnskapen om og arbeidet med kulturvirksomhet profesjonaliseres.
- pluralisering – kulturlivet preges av en større variasjon og mangfold.
- festivalisering – større deler av kulturlivet organiseres som festivaler.
- instrumentalisering – kultur brukes som grunnlag for utvikling og utvikling brukes som argument for kultur.

Noe av det nye på disse områdene er at aktører, arenaer, arrangement og organisering ikke er rendyrkede – disse er ikke bare én ting, de er både/og. De er både profesjonelle og amatør-

rer, både hverdagsarenaer og fritidsarenaer, både kultur og næring. På samme måte er kulturpolitikk ikke *bare* kulturpolitikk – det er også næringspolitikk, velferdspolitikk, utviklingspolitikk osv.

Hedmark fylkeskommune ønsker å drive en kulturpolitikk som tar høyde for at kulturlivet er i endring. Det betyr at vår kulturpolitikk må formes aktivt etter de utviklingstrekkene som bidrar til å forme kulturlivet. Virkemidler og kulturpolitikk må tilpasses den tid den er den del av og de behov den skal dekke. Samtidig skal fylkeskommunen også være en aktør som bidrar til utviklingen og ikke passivt speiler den.

2. Dette vi kaller kultur

I ovarennet

2.1 Kultur er noe som skjer

Å si noe gjennomarbeidet og varig om hva kultur er har vært forsøkt mange ganger. For vårt formål er det langt viktigere å se på kultur som ikke noe som *er*, men noe som *skjer*. Kultur er hendelser og opplevelser. Det skjer noe og det skjer noe med noen.

Kultur er for eksempel:

- når Olav på 6 år vugger i takt med musikken og sitter så nær basstromma at han kjenner takten i magen.
- når Hildegunn på 58 år ler høyt av en ukjent skuespiller og glemmer at hun egentlig skulle strøket skjorter.
- når Eiliv på 83 år går rundt en skulptur for fjerde gang og synes det minner om et landbruksredskap han ikke kommer på hva heter.
- når Steinar på 17 år blir værende på museet en time etter at klassen har dratt og lurert på om han egentlig burde søke på en annen høyskole.

Kultur er også:

- når Hanna på 10 år finner en bok om Egypt på biblioteket.
- når tvillingene Geir og Eva på 12 år starter et lokallag og blir henholdsvis kasserer og formann.
- når Mahmood på 37 år setter i gang en innsamling av fortellinger fra folks hjemtrakter.

- når Gerd på 79 år inviterer favorittforfatteren til eldresenteret og det ikke er plass til alle som vil høre på i fellesrommet.

Man kan skille mellom et stort og et lite kulturbegrep. Det store kulturbegrepet er kultur forstått som de mønstrene for handling, samhandling og kommunikasjon som vi både bærer med oss, lever under og er med på å utvikle. Dette legger grunnlaget for det lille kulturbegrepet som det først og fremst handler om her. Dette består av kulturarenaer, kulturuttrykk og kulturbruk, og dreier seg om *møter, opplevelser og deltagelse*.

2.2 Kultur som møter, opplevelser og deltagelse

Kultur er både møter, opplevelser og deltagelse. Dette betyr at kultur dreier seg om møter mellom mennesker, om opplevelser av kunst, kulturuttrykk og kunnskap, og om egen deltagelse i kultur i en eller annen form. Dette er tre ulike sider ved den kulturen kulturpolitikken skal legge et grunnlag for. Det er viktig å vektlegge alle tre aspektene. For det første er kulturaktivitet sosial aktivitet – sosial interaksjon på sosiale møteplasser. For det andre er den personlige opplevelsen av profesjonell kultur og kunnskapsformidling på høyt nivå en viktig del av dette. For det tredje handler kulturlivet også om å invitere til og legge til rette for at folk selv er deltagere, ikke bare mottagere og tilskuere.

De viktigste kulturområdene for denne kulturplanen er:

- Musikk
- Scenekunst
- Den profesjonelle kunsten og kunstnervilkår
- ABM-sektor og kulturarv

På alle disse områdene handler det om en kombinasjon av møter, opplevelser og deltagelse. På disse områdene har Hedmark fylkeskommune ambisjoner om en best mulig utvikling til beste for flest mulig. Innenfor de fire feltene har også Hedmark fylkeskommune vært en aktiv aktør, blant annet gjennom etablering av og langsiktig støtte til kulturelle hjørnsteininstitusjoner. Vi har ambisjoner om å videreutvikle denne rollen til fylkeskommunen.

Musikk

Musikkområdet er kanskje den delen av kulturlivet som engasjerer flest mennesker. Det er også det området der det er flest amatørutøvere og hvor tilbudet er størst. Det anslås at en tredjedel av befolkningen spiller et instrument. Tilgjengeligheten til musikk er også svært stor. Musikklivet dreier seg om de sosiale møtene, om musikalske opplevelser og om musikalsk deltagelse.

En sentral institusjon for utviklingen av musikklivet i Hedmark er stiftelsen Musikk i Hedmark. Musikk i Hedmark arbeider med å gi hele fylket et musikktilbud, med å utvikle musikalsk kompetanse og med å videreutvikle eksisterende musikkmiljøer i fylket. Musikkområdet er også et område hvor det finnes mange frivillige organisasjoner og lag, og hvor det nedlegges en stor frivillig innsats. De fleste av disse er knyttet til lokale musikkråd og til fellesorganisasjonen Hedmark og Oppland Musikkråd, som er en viktig organisasjon for musikklivet i regionen.

Scenekunst

Scenekunsten i Hedmark består av et regionteater – Hedmark Teater, flere frie grupper – for eksempel Hamar Teater, en distriktsopera – Ringsakeroperaen, amatørteater og lokale revyer. I tillegg har scenekunsten plass på flere festivaler og kortere arrangement, som for eksempel Volum festival. Scenekunst har en annen infrastruktur, andre krav og forutsetninger enn musikklivet. Samtidig er samarbeidet mellom amatører og profesjonelle en viktig faktor også for denne delen av fylkets kulturliv. Hedmark Teater har hatt som en av virksomhetsidéene at det skal utvikle den profesjonelle teatervirksomheten hånd i hånd med amatørteatervirksomheten i fylket. Det er et levende amatørteatermiljø i fylket.

Profesjonell kunst/kunstnervilkår

Selv om deltagelse og amatørvirksomhet er en integrert del av det regionale kulturlivet, må den profesjonelle kunsten vies særskilt oppmerksomhet. Man må ikke underkjenne de unike kulturproduktene som kun kan fremstilles gjennom kunstnerisk fordypning, kvalitet og kompetanse – kort sagt, den profesjonelle kunsten. Profesjonell kunst krever vilkår som er tilrettelagt for profesjonalitet.

Det er særlig to organisasjoner som er viktige for det profesjonelle kunstlivet i fylket. Turnéorganisasjon for Hedmark har som sin viktigste oppgave å formidle profesjonell kunst til grunnskolene i fylket. Dermed er dette en sentral arbeidsgiver for profesjonelle kunstnere.

Kunstbanken Hedmark Kunstsenter er på sin side både en institusjon for formidling av billedkunst og kunsthåndverk, og en institusjon som arbeider med formidling av oppdrag, arrangering av seminarer og workshops, nettverksbygging mellom kunstnere m.m. Denne kombinasjonen av oppgaver er unik.

ABM-sektor og kulturarv

Det er flere grunner til at også ABM-sektoren (arkiv, bibliotek og museer) og kulturarv bør inkluderes både i det generelle kulturområdet og i en plan for kunst og allmenn kultur. For det første forvalter denne sektoren viktige *arenaer* for kultur- og kunnskapsformidling – arenaer som er viktige for møter, opplevelse og deltagelse. For det andre er arkiv, biblioteker og museum nøkkelpartnere i strategisk kulturelt samarbeid i fylket. Disse institusjonene har kunnskap, lokaler, kildemateriale og prosjekter som bør kunne være relevante for de andre delene av fylkets kulturliv. For det tredje er disse institusjonene svært sentrale for tilgjengeliggjøring av fylkets kulturarv – både analogt og digitalt.

Både innenfor disse fire områdene og utenfor dem er det et svært aktivt organisasjonsliv i fylket. Hedmark har over 1000 frivillige organisasjoner – et snitt på ca. 50 organisasjoner pr. kommune. Dersom Hedmark er et gjennomsnittsfylke i forhold til frivillig innsats – og det er gode grunner til å tro at fylket ligger over landsgjennomsnittet – nedlegges det hvert år ca. 4 750 årsverk i frivillig arbeid. Dette er en svært stor ressurs som bidrar tungt til fylkets kulturliv.

Kulturområdet består av en kombinasjon av profesjonell virksomhet og amatørvirksomhet (på alle disse områdene), betalt arbeid og frivillig arbeid, etablerte institusjoner og løse organiserte tiltak. Samtidig utgjøres kulturlivet også av en kombinasjon av etablerte tradisjoner og nye ideer, etablerte kulturmønstre og nye kulturimpulser, majoritet og minoritet.

3. Mål

På hoppkanten

3.1 Forutsetninger for møter, opplevelser og deltagelse

Kulturlivet i fylket består altså av møter, opplevelser og deltagelse. Dette er en treenighet som ikke gror frem av seg selv. For at folk skal *møte, oppleve og delta*, må en del enkle forutsetninger finnes:

- produksjon
- tilgjengelighet
- variasjon og kvalitet

Kulturelle tilbud, arrangementer og tiltak må skapes. Resultatene av dette må være tilgjengelige for at kulturen skal oppfylle sin misjon. I tillegg må den ha en variasjon og en kvalitet som gjør at den er attraktiv og interessant for folk på tvers av deres preferanser og ulikheter.

Kulturpolitikk dreier seg om å arbeide for at disse forutsetningene skal finnes. Det vil si at fylkeskommunens kulturpolitiske arbeid skal være rettet mot å stimulere produksjon, stimulere tilgjengelighet og stimulere variasjon og kvalitet. Dette skal også være rettesnorer i den praktiske kulturpolitikken. Vi skal arbeide for at disse forutsetningene bygger opp om hverandre. Det hjelper ikke at produksjonen er på plass, hvis tilgjengeligheten ikke er der. Det hjelper heller ikke at tilgjengeligheten er stor hvis ikke også variasjonen er stor og kvaliteten høy.

3.2 Om hva som kan måles og hva som ikke kan måles

Poenget med å sette seg mål er både ha noe å strekke seg etter og å ha noe å måle resultater etter. Dermed er målsettinger sammensatt av det som kan måles og det som ikke kan måles. Kulturpolitikken endelige mål er av den siste typen. Kulturpolitikken mål er **å bidra til å gi folk rikere liv og skape samfunn det er godt å leve i.**

Dette er et permanent mål – ikke et mål man sier seg fornøyd med etter en fireårig kulturplan eller et resultat som kan kvitteres ut årlig. Man når aldri frem til horisonten, men den er det viktigste hjelpemiddelet for å orientere seg i et landskap. Å arbeide med slike overordnede mål i praksis vil si å sette seg mer prosaiske, kortsiktige, *målbare* mål. Et kulturpolitisk arbeid må ha en balanse mellom det langsiktige og det kortsiktige. Det kan ikke bare bestå av de luftige visjoner og det kan heller ikke bare bestå av de konkrete, mer nærsynte målene.

Den vedtatte Fylkesplanen for Hedmark 2009-2012 setter opp det følgende målet for kulturen i fylket:

Et rikt, inkluderende og mangfoldig kunst- og kulturliv som bidrar til identitet, toleranse, deltakelse og skaperevne.

For å skape et best mulig kulturfylke har vi satt opp ulike mål for ulike områder. Målene er formulert med utgangspunkt i et sett med begrepspar som beskriver kulturlivet og utviklingspotensialet i de kommende årene:

lokal – sentral

Hedmark skal ha et kulturliv som er tilpasset fylkets bosettingsmønster, og som gir gode kulturtilbud uavhengig av bosted.

amatør – profesjonell

Kulturlivet i Hedmark skal preges av et gjensidig berikende samarbeid mellom profesjonelle og amatører.

majoritet – minoritet

Hvorvidt du tilhører en majoritet eller en minoritet skal ikke bestemme i hvor stor grad du gis muligheter til sosiale møter, kulturelle opplevelser og personlig deltagelse.

individ – kollektiv

Fylkets kulturelle spennvidde skal inkludere brede og smale preferanser, individuelle variasjoner og kollektive ønsker.

analog – digital

Digitale verktøy og digital tilgjengelighet skal være en integrert del av utviklingen av kulturfylket Hedmark, og utfylle den stedbundne og analoge kultur- og kunnskapsformidlingen.

4. Dette skal vi gjøre!

Prioriterte satsingsområder og virkemidler

I svevet

4.1 Satsingsområder

Kulturarbeidet i fylket skal være preget av *profesjonalitet, nytenkning og dynamikk*. Profesjonalitet vil si at kulturlivet skal utvikles og ledes kompetent og grundig. Nytenkning vil si at optrukne grenser mellom sektorer, institusjoner, kulturformer m.m. ikke skal styre hvordan kulturen utfoldes i fylket. Dynamikk vil si at fylkets kulturpolitiske løsninger skal tilpasses de områder de brukes på, samt være åpne for endringer også i den aktuelle planperioden.

Kulturfylket Hedmark skal være blant de beste fylkene i landet på fem områder:

- 1. Utvikling av levedyktige kulturelle hjørnesteinsbedrifter og dynamiske kulturarenaer**
- 2. Samarbeid og kreative allianser i kulturlivet**
- 3. Produksjon, organisering og administrasjon av kultur**
- 4. Formidlingsarbeid**
- 5. Vilkår for profesjonell kunst- og kulturvirksomhet**

For hver gang kulturpolitiske veivalg gjøres de neste fire årene, for hver gang avgjørelser tas på det kulturpolitiske området, skal vi spørre oss: Hvilket av disse områdene bidrar denne avgjørelsen til å utvikle? Gjennom klare svar på det spørsmålet blir vi bevisste de områdene vi ønsker å bli gode på. For å bli blant de beste på disse fem områdene, må Hedmark bruke det beste fra det bestående kulturlivet i fylket, men også bruke dette på nye måter.

Område 1

Levedyktige hjørnesteinsbedrifter og dynamiske kulturarenaer

Hedmark skal satse på sentrale hjørnesteinsbedrifter innenfor kulturlivet. Samtidig skal de kulturarenaene som finnes, enten disse er etablerte institusjoner, tidsavgrensede arrangement eller prosjekter, være dynamiske. Slik ønsker vi å kombinere forutsigbarhet og institusjonell trygghet med en nødvendig dynamikk.

For å utvikle levedyktige kulturinstitusjoner og dynamiske kulturarenaer, skal vi:

- være en aktiv samarbeidspartner/eier for de fylkeskommunale kulturstiftelsene
- sørge for forutsigbare vilkår for videreutvikling av institusjoner, arenaer og prosjekter
- bruke kulturinstitusjoner aktivt i profileringen av fylket
- i samarbeid med kommunene – bidra til å videreutvikle kulturskolene

Område 2

Samarbeid og kreative allianser

Kulturlivet i Hedmark skal være preget av samarbeid og allianser. Vi skal legge til rette for at kulturaktører i fylket kan gå sammen i strategiske samarbeidsprosjekter, og samarbeide om å utvikle og dele de tilgjengelige kulturressursene i fylket. Samarbeid og allianser skal være resultatbaserte og ikke påtvungne.

For å dyrke frem samarbeid og kreative allianser, skal vi:

- støtte og utvikle nye samarbeidsformer
- prøve ut nye samarbeidsorganer og -forum
- videreutvikle det gode samarbeidet mellom profesjonelle og amatører

- bedre samarbeidet mellom fylkeskommune og kommunene

Område 3

Produksjon, organisering og administrasjon av kultur

Hedmark fylke skal være blant landets ledende fylker i forhold til profesjonalitet i produksjon, organisering og administrasjon av kultur. Disse feltene utgjør kulturlivets logistiske ryggrad, og uten denne blir ikke kultur tilgjengeliggjort, brukt eller opplevd. Å arbeide for profesjonalitet på dette området innebærer kompetanse, kvalitet og effektivitet.

For å oppnå dette, skal vi:

- organisere og tilby kompetanseheving for kulturprodusenter og -administratorer
- etablere samarbeidsforum for produsenter av kultur
- utvikle en tydelig og åpen kulturadministrasjon i fylkeskommunen
- sørge for en kulturadministrasjon, -produksjon og -organisering som kommer fylkets fire regioner til gode

Område 4

Formidlingsarbeid

I Hedmark skal arbeidet med formidling av kultur og kunnskap være mangfoldig, innrettet mot varierte brukergrupper og inspirere til bred deltagelse. Hedmark skal bruke digital formidling som en integrert del av sitt formidlingsarbeid.

For å oppnå dette, skal vi:

- utvikle gode formidlingsplaner og -prosjekter i samarbeid med institusjoner og fagmiljøer
- bidra til en formidling som er variert og dynamisk – en formidling som formes etter fylkets særpreg og sammensetning

- satse på digitalisering av kulturarv og digital formidling av abm-sektorens kunnskap og kilder
- videreutvikle Den kulturelle skolesekken som et nøkkeltiltak for fylkets kulturformidling

Område 5

Vilkår for profesjonell kunst- og kulturvirksomhet

Hedmark skal arbeide for at kunstnere kan bo, arbeide og formidle i fylket. For at dette skal være mulig, og for å unngå utflytting av kunstnere, må det være vilkår som gjør det mulig å leve av kunstnerisk virksomhet i fylket.

For å oppnå dette, skal vi:

- arbeide for stabile og forutsigbare rammebetingelser for kunstnere
- legge til rette for koordinert oppdragsformidling
- bidra til å bygge tverrfaglige miljøer for kunstnerisk virksomhet
- prøve ut et produksjonssamarbeid for kunstproduksjon

4.2 En profesjonell, nytenkende og dynamisk kulturpolitikk

Våre ambisjoner er at Hedmark skal preges av et profesjonelt, nytenkende og dynamisk kulturliv. Det fordrer at også vår kulturpolitikk er preget av det samme. Hvordan skal vi få til dette?

Vi skal ha et aktivt forhold til våre egne målsetninger. De skal kontinuerlig testes mot kulturpolitiske avgjørelser og valg. Dette innebærer blant annet at vi ønsker å gjennomføre jevnlig interne evalueringer av fylkets kulturpolitiske valg. Vi skal også vurdere de tilgjengelige kulturpolitiske virkemidlene i lys av målsetningene. De viktigste virkemidlene våre er:

- nettverksbygging
- finansiering
 - drift
 - investering
 - prosjektstøtte
- organisering
- infrastruktur
- koordinering
- planlegging
- kompetansebygging
- eierskap og innflytelse
- rapportering og kontrollrutiner

Virkemiddelbruk må alltid formes etter formålene. Det gjør at på de ulike satsingsområdene vil ulike virkemidler være de beste.

Fylkeskommunen ønsker å være en tydeligere kulturpolitisk aktør enn tidligere, blant annet gjennom å være en aktiv part overfor de virksomheter og tiltak fylkeskommunen støtter. Fylkeskommunen har tradisjon for strategiske initiativ gjennom rollen som medstifter av hjørnesteinsinstitusjoner i fylket. Vi ønsker å følge opp denne tradisjonen gjennom et mer aktivt "eierskap" i fylkets kulturstiftelser.

Hedmark fylkeskommune ønsker også å bygge ned de regionalpolitiske grensene der dette er effektivt. Dette vil si at vi vil arbeide for politisk og administrativt samarbeid på tvers av de etablerte inndelingene mellom områdene.

Idébanken

I kulturplanen KULTUR 2000 – Hedmarks kultursatsing inn i det 21. århundre er det inkludert en såkalt idébank. Dette er en liste med ideer og mulige tiltak på ulike områder, og med ulikt konkretiseringsnivå. Noen av ideene er gjennomført i praksis, andre er uaktuelle, og andre har fortsatt aktualitet. Vi ønsker også i denne kulturplanen å inkludere en idébank med tilsvarende formål. I denne listen er inkludert forslag fra kulturmiljøer i fylket, tidligere ideer, både konkrete og mindre konkrete tiltak. Idébanken gir et bilde av hva som *kan* skje og gir også mulighet til å konferere med listen senere for både å hente frem ideer og sjekke hva som faktisk er gjort.

- Videreutvikle Kulturnett Hedmark til det fremste og mest brukte nettstedet for kultur i fylket.
- Utvikle interaktive nettsteder for formidling av kulturarv og inkludering av publikum: Hedmarkshistorier og Hedmarksbilder.
- Det kulturelle servicetorget: samle og koordinere informasjon om kulturliv og -tilbud.
- Vurdere forenkling og sammenslåing av eksisterende tilskuddsordninger.
- Vurdere innføring av kulturkort for ungdom.
- Etablere et kulturpolitisk forum for dialog mellom fylkeskommune og kommuner.
- Forenkle og koordinere tilgangen på kulturtilbud og -tjenester.
- Evaluere, koordinere og nytenke bruk av spillemidler til idretts- og kulturbygg.
- Vurdere oppsetting av øvingscontainere flere steder i fylket.
- Søke samarbeid med kunnskapsinstitusjoner for å utvikle prosjektsøknader om midler til regional utvikling.

- Arbeide for at regionale utviklingsmidler og regionale forskningsmidler brukes til utvikling av kultur og næring.
- Videreutvikle Den kulturelle skolesekken, blant annet gjennom koordinering og samarbeid som inkluderer alle relevante aktører i fylket.
- Prøveordning med flerårig prosjektstøtte til særlig viktige tiltak og miljøer.
- I samarbeid med kommunene: et fokus på kulturskolene som kulturpolitisk virkemiddel.
- Invitere kulturlivet i Hedmark til jevnlig dialogmøter og om regional og lokal kulturpolitikk.
- Etablering av samordningsmøter og -fora der det er behov for det.
- Utvikle et system for oversikt over, koordinering og bruk av samtlige arenaer, scener og lokaler i fylket.
- En aktiv bruk av planer på tvers av fylkespolitiske inndelinger.
- Inkludere og fastsette prinsipper for arbeidet med de fylkeskommunale kulturstiftelsene i en eierskapsmelding for fylket.
- Initiativ til handlingsplaner og tilhørende tiltak for Det digitale Hedmark – digitalisering, digital formidling m.m.
- Tilpassing av tilskuddssystemer til struktur og dynamikk i kulturlivet. Det er et potensielt problem at mulige prosjekter faller utenfor eksisterende administrative rammer.
- Etablere virtuell prosjektbank med interaktiv evaluering – hva har fungert, hva kan overføres og lånes, hva bør forbedres?